

Warszawa, 3 września 2026 r.

**Do Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora
Generalnego
Waldemara Żurka**

**Dotyczy: konieczności dekryminalizacji zniesławienia i domknięcia reformy
anty-SLAPP**

Szanowny Panie Ministrze,

jako organizacje społeczne od lat zaangażowane w ochronę wolności słowa, wolności mediów, prawa do informacji i prawa obywateli do udziału w debacie publicznej zwracamy się do Pana Ministra z apelem o podjęcie prac prowadzących do **dekryminalizacji zniesławienia i uchylenia art. 212 Kodeksu karnego**.

Wejście w życie 8 lipca 2026 r. ustawy o szczególnych środkach ochrony w postępowaniu cywilnym osób uczestniczących w debacie publicznej było niezwykle ważnym krokiem w kierunku ochrony dziennikarzy, organizacji społecznych, aktywistów i innych uczestników debaty publicznej przed strategicznymi postępowaniami zmierzającymi do ich uciszenia. Ustawa ma jednak zasadnicze ograniczenie – obejmuje wyłącznie postępowania cywilne. Tymczasem w polskim systemie prawnym nadal pozostawiono art. 212 k.k., pozwalający na wszczęcie prywatnoscargowego postępowania karnego z powodu tej samej wypowiedzi, która w postępowaniu cywilnym mogłaby korzystać z nowych zabezpieczeń anty-SLAPP.¹

Powstaje w ten sposób luka systemowa. Im skuteczniej sądy będą eliminowały na wczesnym etapie oczywiście bezzasadne lub stanowiące nadużycie pozwy cywilne, tym bardziej atrakcyjnym instrumentem nacisku może stać się prywatny akt oskarżenia z art. 212 k.k. Jego wniesienie jest dla oskarżyciela relatywnie łatwe, natomiast osobę zabierającą głos w debacie publicznej przenosi w pozycję oskarżonego w procesie karnym. Nie twierdzimy, że taki „efekt przesunięcia” już nastąpił. Jest to jednak ryzyko strukturalne, które powinno zostać usunięte, zanim utrwali się w praktyce. Co znamienne, samo Ministerstwo Sprawiedliwości w dokumentach przygotowanych podczas prac nad ustawą anty-SLAPP wskazywało, że działania wymierzone w uczestników debaty publicznej przyjmują w Polsce przede

¹ Ustawa z 29 maja 2026 r. o szczególnych środkach ochrony w postępowaniu cywilnym osób uczestniczących w debacie publicznej, Dz.U. 2026 poz. 830, obowiązująca od 8 lipca 2026 r.; art. 1 ogranicza zakres ustawy do postępowań cywilnych. Art. 212 §2 k.k. nadal przewiduje karę pozbawienia wolności do roku, a – zgodnie z §4 tego przepisu – ściganie następuje z oskarżenia prywatnego.

wszystkim postać pozwów o ochronę dóbr osobistych **lub aktów oskarżenia z art. 212 i 216 k.k.**²

Art. 212 nie jest przy tym przepisem martwym. Z danych Ministerstwa Sprawiedliwości wynika, że w sądach rejonowych w I instancji z oskarżenia prywatnego skazano na jego podstawie 394 osoby w 2021 r., 435 w 2022 r., 438 w 2023 r. i **443 osoby w 2024 r.** W samym 2024 r. 170 skazań dotyczyło kwalifikowanej postaci z art. 212 §2 k.k., czyli pomówienia za pomocą środków masowego komunikowania. W ośmiu takich sprawach orzeczono karę pozbawienia wolności, w siedmiu przypadkach warunkowo zawieszoną. Są to przy tym dane wyłącznie o osobach skazanych, a nie o wszystkich, które musiały przejść przez postępowanie karne. Skala rzeczywistego oddziaływania przepisu na uczestników debaty jest więc znacznie większa niż wynika z samych danych o skazaniach.³

Takie ukształtowanie przepisów dotyczących przedmiotowej materii odbiega od standardów europejskich. Europejski Trybunał Praw Człowieka nie uznał wprowadzie kryminalizacji zniesławienia *per se* za sprzeczną z art. 10 EKPC, ale od lat wymaga wyjątkowej powściągliwości w posługiwaniu się prawem karnym wobec wypowiedzi. W sprawie *Cumpănă i Mazăre przeciwko Rumunii* Wielka Izba wskazała, że pozbawienie wolności za przestępstwo prasowe może być zgodne z wolnością wypowiedzi jedynie w wyjątkowych sytuacjach, w których dochodzi do poważnego naruszenia innych praw podstawowych, np. w przypadku nawoływania do przemocy lub mowy nienawiści. W odniesieniu do Polski Trybunał wielokrotnie stwierdzał naruszenie art. 10 w sprawach wynikających z zastosowania art. 212 k.k., m.in. w sprawach *Długolecki przeciwko Polsce*, *Kurlowicz przeciwko Polsce*, *Lewandowska-Malec przeciwko Polsce*, *Marian Maciejewski przeciwko Polsce* oraz *Kącki przeciwko Polsce*. Nie byłoby metodologicznie poprawne przeliczanie tych wyroków na „średnią liczbę przegranych rocznie”, ponieważ postępowania strasburskie kończą się wiele lat po zdarzeniu i Trybunał nie prowadzi statystyki według numeru przepisu krajowego. Istotna jest natomiast powtarzalność problemu: kolejne sprawy pokazują, że to nie jednostkowy błąd orzeczniczy, lecz ryzyko wpisane w samą możliwość uruchomienia represji karnej wobec wypowiedzi w debacie publicznej.

Znaczenie „efektu mrozącego” jest zresztą szczególnie dobrze utrwalone także w sprawach dotyczących Polski. W wyroku *Żurek przeciwko Polsce* z 16 czerwca 2022 r., ETPC podkreślił, że nagromadzenie środków podejmowanych wobec osoby zabierającej głos w debacie publicznej może działać zastraszająco i prowadzić do autocenzury nie tylko samego zainteresowanego, lecz także innych potencjalnych uczestników debaty. Mechanizm art. 212 k.k. jest oczywiście odmienny, ale istota efektu mrozącego jest podobna. Dla wolności słowa znaczenie ma nie tylko ostateczna kara. Znaczenie ma również sama perspektywa

² Ocena skutków regulacji do projektu polskiej ustawy anty-SLAPP, Ministerstwo Sprawiedliwości, wskazano w niej wprost na art. 212 i 216 k.k. jako jedno z typowych instrumentów wykorzystywanych wobec uczestników debaty publicznej.

³ Ministerstwo Sprawiedliwości, dane dotyczące skazań osób dorosłych w I instancji z oskarżenia prywatnego, 2021–2024: art. 212 §1 – odpowiednio 236, 275, 245 i 273 skazania; art. 212 §2 – 158, 160, 193 i 170 skazań. W 2024 r. w sprawach z §2 orzeczono osiem kar pozbawienia wolności, siedem z warunkowym zawieszeniem wykonania.

postępowania, wezwania, przesłuchania, konieczności ustanowienia obrońcy i wieloletniego pozostawania w pozycji oskarżonego⁴.

Standard polityczny Rady Europy idzie przy tym dalej niż minimalny standard wynikający z orzecznictwa ETPC. Już w Rezolucji 1577 (2007) Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy wezwało państwa do zniesienia kar pozbawienia wolności za zniesławienie, zapobiegania nadużywaniu postępowań karnych oraz zapewnienia skutecznej cywilnoprawnej ochrony reputacji. Szczególnie istotna dla ewentualnej polskiej reformy jest późniejsza Rezolucja 2212 (2018). PACE stwierdziło w niej, że nawet informacje lub zarzuty, które ostatecznie okażą się nieprawdziwe, nie powinny podlegać karze, jeżeli zostały rozpowszechnione **bez wiedzy o ich nieprawdziwości, bez świadomego zamiaru wyrządzenia szkody i po dochowaniu należytej staranności przy ich weryfikacji**.⁵ To bardzo wyraźnie wskazuje, gdzie może przebiegać granica między błędem, ostrą krytyką lub odpowiedzialnym dziennikarstwem a zachowaniem rzeczywiście zasługującym na reakcję prawa.

Równie istotna jest Recommendation CM/Rec(2024)2 Komitetu Ministrów w sprawie SLAPP. W przeciwieństwie do unijnej dyrektywy anty-SLAPP, której zakres jest ograniczony do spraw cywilnych i handlowych, standard Rady Europy ujmuje SLAPP funkcjonalnie i wyraźnie wskazuje, że nadużyciem mogą być także **postępowania karne, wykroczeniowe i administracyjne**, a nawet sama groźba ich wszczęcia. Pozostawienie art. 212 k.k. poza polską reformą powoduje zatem - że implementując standard unijny - nie domknęliśmy szerszego standardu wyznaczonego przez Radę Europy⁶.

Doświadczenia innych państw pokazują zarazem, że wybór nie sprowadza się do alternatywy: albo obecny art. 212, albo całkowita bezkarność świadomego niszczenia cudzej reputacji za pomocą kłamstwa. **Grecja w 2024 r. uchyliła przepis dotyczący zwykłego zniesławienia**, pozostawiając odpowiedzialność za rozpowszechnianie informacji, o których sprawca **wie, że są fałszywe**, i które mogą zaszkodzić czci lub reputacji innej osoby. Nie jest to pełna dekryminalizacja, ale reforma pokazuje możliwość przesunięcia punktu ciężkości z samej reputacyjnej szkodliwości wypowiedzi na **świadome posługiwanie się nieprawdą**.⁷

⁴ ETPC, *Żurek v. Poland*, no. 39650/18, 16 June 2022, w którym Trybunał jednogłośnie stwierdził naruszenie art. 10 i uznał, że kumulacja działań wobec skarżącego miała efekt mrozący dla jego oraz innych sędziów uczestniczących w debacie publicznej. Zob. też *Cumpănă and Mazăre v. Romania* [GC], no. 33348/96, 17 December 2004, §115; *Długołęcki v. Poland*, no. 23806/03, 24 February 2009; *Kurłowicz v. Poland*, no. 41029/06, 22 June 2010; *Lewandowska-Malec v. Poland*, no. 39660/07, 18 September 2012; *Marian Maciejewski v. Poland*, no. 34447/05, 13 January 2015; *Kącki v. Poland*, no. 10947/11, 4 July 2017.

⁵ PACE, Resolution 1577 (2007), Towards decriminalisation of defamation, zwłaszcza paras 13 i 17.1–17.7: wezwanie do zniesienia kary pozbawienia wolności, zapobiegania nadużywaniu postępowań karnych oraz zapewnienia skutecznej ochrony cywilnej. PACE, Resolution 2212 (2018), The protection of editorial integrity, para. 3.

⁶ Committee of Ministers, Recommendation CM/Rec(2024)2 on countering the use of strategic lawsuits against public participation (SLAPPs), Appendix, paras 5–8: pojęcie SLAPP obejmuje nadużywanie różnych podstaw prawnych, w tym defamation i insult, a także możliwość wszczynania przeciw krytykom postępowań karnych; również sama groźba postępowania może wywoływać chilling effect.

⁷ Greece, Law No. 5090/2024: uchylenie art. 362 Penal Code dotyczącego simple defamation; utrzymanie art. 363 dotyczącego rozpowszechniania informacji, o których sprawca wie, że są fałszywe, i które mogą zaszkodzić czci lub reputacji. Council of Europe, Greece – National Chapter, Journalists Matter.

Interesujący kierunek przyjęła również Belgia. Nowy kodeks karny, który ma wejść w życie 1 września 2026 r., odchodzi od klasycznego modelu szeroko rozumianego zniesławienia i pozostawia wężej ujętą *calomnie* - publiczne i złośliwe przypisanie konkretnego faktu mogącego naruszyć cześć. Ustawodawca przewidział jednocześnie ochronę, gdy oskarżony uprawdopodobni prawdziwość zarzutu; wyjątek dotyczy sytuacji, gdy zarzut został postawiony w celu wyrządzenia szkody i bez uzasadnienia interesem publicznym lub prywatnym. Jest to przestępstwo, za które nie przewidziano kary pozbawienia wolności. Co więcej, belgijski kodeks cywilny pozwala w razie **umyślnego i nastawionego na zysk** naruszenia praw osobistych, czci lub reputacji zasądzić dodatkowo całość albo część zysku netto uzyskanego przez sprawcę. To interesująca odpowiedź na problem komercyjnie motywowanych kampanii oszczerstw, bowiem ustawodawca uderza w ekonomiczną korzyść z bezprawnego działania, zamiast rozciągać odpowiedzialność karną na zwykłe błędy, opinie i krytykę⁸.

Jeszcze dalej poszła Irlandia, która zniósła karne przestępstwo *defamatory libel*, pozostawiając ochronę reputacji przede wszystkim prawu cywilnemu. Jednocześnie istnieje odrębna konstrukcja *malicious falsehood*, w której powód musi wykazać, że informacja była nieprawdziwa, została opublikowana złośliwie oraz spowodowała szczególną szkodę albo była obliczona na spowodowanie i mogła spowodować stratę finansową. Jest to przykład pokazujący, że szczególnie szkodliwe, celowe kłamstwo można wyodrębnić od zwykłego zniesławienia **bez utrzymywania generalnego przestępstwa kryminalizującego wypowiedzi odnoszące się do reputacji**⁹.

W naszej ocenie najbardziej spójnym rozwiązaniem dla Polski byłoby zatem uchylenie art. 212 k.k. i pozostawienie ochrony dobrego imienia przede wszystkim prawu cywilnemu – art. 23, 24 i 448 k.c. – obecnie dodatkowo wyposażonemu w zabezpieczenia anty-SLAPP.

Jeżeli ustawodawca uznałby jednak, że istnieje szczególna kategoria zachowań wymagających pozostawienia reakcji karnej, warto rozważyć uchylenie obecnego „zniesławienia”, i wprowadzenie nowego i znacznie węższego typu **oszczerstwa**. Jego znamiona powinny kumulatywnie obejmować rozpowszechnianie konkretnego, obiektywnie fałszywego twierdzenia o faktach, wiedzę sprawcy o jego fałszywości oraz bezpośredni zamiar wyrządzenia poważnej szkody albo działanie w celu osiągnięcia korzyści. Można dodatkowo rozważyć wymóg uporczywego, powtarzalnego lub zorganizowanego charakteru takiego działania, aby oddzielić kampanię świadomej dezinformacji od jednostkowego błędu. Z zakresu odpowiedzialności powinny być jednoznacznie wyłączone opinie wartościujące oraz wypowiedzi dotyczące spraw publicznych formułowane w dobrej wierze i na

⁸ Belgium, new Criminal Code, Art. 240 (*calomnie*), przewidujący odpowiedzialność za publiczne i złośliwe przypisanie konkretnego faktu oraz ochronę w przypadku uprawdopodobnienia tego faktu, z zastrzeżeniem działania w celu wyrządzenia szkody bez uzasadnienia interesem publicznym lub prywatnym. Nowy kodeks ma wejść w życie 1 września 2026 r.; sankcja poziomu 1 nie obejmuje pozbawienia wolności. Zob. także Belgian Civil Code, Art. 6.31 § 3, dotyczący umyślnego, nastawionego na zysk naruszenia praw osobistych, czci lub reputacji i możliwości zasądzenia całości lub części zysku netto.

⁹ Ireland, Defamation Act 2009, s. 35, znoszący common-law offence of defamatory libel. Section 42 zachowuje cywilną konstrukcję *malicious falsehood*, wymagając wykazania nieprawdziwości, złośliwego działania oraz szczególnej szkody albo prawdopodobieństwa straty finansowej.

odpowiedniej podstawie faktycznej. Taki typ nie powinien przewidywać kary pozbawienia wolności.

Równie ważne byłoby usunięcie możliwości wykorzystywania nowego przepisu jako prostego zamiennika prywatnoskargowego art. 212. Jeżeli jakkolwiek szcążkowa odpowiedzialność karna zostałaby utrzymana, powinna podlegać wysokiemu progowi inicjowania postępowania oraz mechanizmowi pozwalającemu na jego szybkie zakończenie, gdy okoliczności wskazują, że zasadniczym celem postępowania jest stłumienie udziału w debacie publicznej. W przeciwnym razie zmienimy nazwę przestępstwa, ale zachowamy jego potencjał SLAPP-owy.

Taka reforma nie byłaby zresztą zwrotem w dotychczas deklarowanym kierunku polityki Ministerstwa Sprawiedliwości. Już w lipcu 2024 r., podczas spotkania z Reporterami bez Granic, Ministerstwo informowało o pracach nad zmianami mającymi m.in. **wyeliminować odpowiedzialność karną za zniesławienie**. Uchwalenie ustawy anty-SLAPP stworzyło obecnie najlepszy moment, aby ten kierunek doprowadzić do końca.¹⁰

W związku z powyższym **apelujemy do Pana Ministra o rozpoczęcie prac legislacyjnych nad uchyleniem art. 212 k.k.** i zaproszenie do nich organizacji społecznych, przedstawicieli mediów, środowiska naukowego oraz praktyków prawa. Równolegle warto podjąć dyskusję nad taką konstrukcją ochrony przed świadomymi i zorganizowanymi kampaniami fałszu, która będzie precyzyjnie wymierzona w rzeczywiste nadużycia, a nie w ostrą krytykę, dziennikarską pomyłkę czy obywatelską kontrolę władzy.

Byłoby to logiczne dopełnienie reformy anty-SLAPP i zarazem ważny sygnał, że polskie państwo skutecznie chroni reputację, ale nie posługuje się prawem karnym jako instrumentem ochrony przed krytyką.

Prawo powinno reagować na świadome i szkodliwe kłamstwo. Nie powinno jednak sprawiać, że ceną za zabranie głosu w sprawie publicznej jest ryzyko znalezienia się na ławie oskarżonych.

Z wyrazami szacunku, w imieniu niżej podpisanych organizacji społecznych,

Sieć Obywatelska Watchdog Polska

ARTICLE 19 Europe

Helsińska Fundacja Praw Człowieka

Izba Wydawców Prasy

¹⁰ Ministerstwo Sprawiedliwości, Meeting with Reporters Without Borders, 12 July 2024: informacja, że rząd pracował nad zmianą regulacji w celu ograniczenia bezzasadnych postępowań i „eliminate criminal liability for defamation”.

Stowarzyszenie Gazet Lokalnych
Fundacja Media Forum
Fundacja Obserwatorium Demokracji Cyfrowej
Fundacja Wolności
Instytut Spraw Publicznych
Fundacja Wolności Gospodarczej
Stowarzyszenie „Lepsza Demokracja”
Stowarzyszenie NASZE PRAWO
Otwarta Rzeczpospolita - Stowarzyszenie przeciw Antysemityzmowi i Ksenofobii
Fundacja Miasto Obywatelskie Lubartów
Fundacja Frank Bold
Stowarzyszenie Kampania Przeciw Homofobii
Obywatele RP
Fundacja Wolne Sądy
Towarzystwo Dziennikarskie
Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich
Centrum Monitoringu Wolności Prasy SDP